

Ziņu izlaidums

no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

ATBILDES REAKCIJAS VESELĪBAS UN SOCIĀLAJĀ JOMĀ UZ NARKOTIKU IZRAISĪTĀM PROBLĒMĀM

EMCDDA publicē savu pirmo Eiropas rokasgrāmatu par reakciju uz narkotiku izraisītām problēmām

(24.10.2017., LISABONA **PUBLICĒŠANAS AIZLIEGUMS LĪDZ plkst. 11.00 pēc Centrāleiropas laika / plkst. 10.00 pēc Lisabonas laika**) Kā reaģēt uz gados vecāku heroīna lietotāju problēmām? Kā novērst ļoti iedarbīgu fentanilu izraisītus nāves gadījumus? Kā novērst narkotiku un alkohola lietošanas radītu kaitējumu festivālos un naktsklubos? Šie ir daži no jautājumiem, kas aplūkoti jaunajā Eiropas rokasgrāmatā, ko šodien izdevusi **ES narkotiku aģentūra (EMCDDA)**⁽¹⁾. Pamatojoties uz ieskatu no 30 valstīm, **Health and social responses to drug problems: a European guide** (Atbildes reakcijas veselības un sociālajā jomā uz narkotiku izraisītām problēmām: Eiropas rokasgrāmata) sniedz aģentūras pirmo pārskatu par pašreiz pieejamajām darbībām un intervences pasākumiem, kas paredzēti, lai risinātu nelegālo narkotiku lietošanas sekas. Tās mērķis ir atbalstīt personas, kuras riskē saskarties ar narkotiku izraisītām problēmām, no sabiedrības veselības plānošanas perspektīvas, kā arī prioritāros darbiniekus un praktizējošas personas.

Narkotiku lietošana mūsdienās rada sarežģītas un pastāvīgi mainīgas problēmas, un ir izveidots plašs tādu programmu klāsts, kuru nolūks ir izšķirt vajadzības un mērķus. Jaunajā rokasgrāmatā ir sniegti praktiski norādījumi par to, kā labāk izstrādāt un virzīt atbildes reakcijas un reaģēt narkotiku jomā, sniedzot pamatus intervences pasākumu izstrādei un sekmīgai īstenošanai.

EMCDDA direktors Alexis Goosdeel saka: “EMCDDA ir sniedzis ieguldījumu, palīdzot politikas veidotājiem un praktizējošām personām plānot un īstenot politikas un programmas, kas veicina veselīgāku un drošāku Eiropu. Šajā inovatīvajā jaunajā rokasgrāmatā apsekotas dažas galvenās sabiedrības veselības problēmas narkotiku jomā mūsdienās un sniegts plāns, ar kura palīdzību veikt dažādus efektīvu atbildes reakciju izstrādes, virzīšanas un īstenošanas posmus. Lai arī turpmāk nodrošinātu atbilstību, reaģējot uz narkotiku izraisītām problēmām, iesaistītajām personām jābūt gatavām pielāgoties, ieviest inovācijas un izstrādāt jaunas partnerības. Šajā praktiskajā rokasgrāmatā iesaistītajām personām sniegti rīki, ar kuriem reaģēt uz narkotiku izraisītām problēmām mūsdienās un sagatavoties problēmām, kas var rasties nākotnē.”

Rokasgrāmatā aplūkotas atbildes reakcijas veselības un sociālajā jomā uz narkotiku izraisītām problēmām no trim atbildes reakcijas skatpunktiem:

- problēmām, kas saistītas ar dažādu **veidu narkotikām un lietošanas modeļiem**;
- dažādu **grupu** (piem., sievietes, jauniešus, migrantus, novecojošu narkotiku lietotāju) vajadzībām un
- problēmām dažādās **vidēs** (piem., cietumos, nakts izklaides vietās, festivālos, skolās, darbavietās, vietējās kopienās).

Tā ir sagatavota kā sākotnējs atsauces punkts un ietver kopsavilkumus un lietotājam draudzīgas norādes, lai uzsvērtu galveno informāciju, paraugprakses piemērus un ietekmi politikā un praksē. Tā arī sniedz norādes uz plašu tiešsaistes resursu klāstu, tostarp saites uz pierādījumiem un rīkiem.

Uz pierādījumiem balstītas atbildes reakcijas gūst popularitāti Eiropā

“Šķiet, uz pierādījumiem balstītas atbildes reakcijas strauji gūst popularitāti Eiropā, un pašreizējā finanšu stāvoklī vairāk nekā jebkad pieaug interese nodrošināt nepietiekamo veselības jomas resursu lietderīgu izmantojumu,” apgalvots rokasgrāmatā. Tajā uzsvērts, cik svarīgi ir izprast, kādi pierādījumi pastāv, lai sniegtu atbalstu īpašam intervences pasākumam, un kā tos izmantot. Rokasgrāmata sniedz “pierādījumu novērtējumus” dažādām izpētītajām darbībām (*Spotlight*, 23. lpp.), taču uzsver: kas darbojas vienā grupā vai vidē, var nedarboties citā kontekstā. Galvenais rokasgrāmatas vēstījums: pierādījumu izmantošana ir “pastāvīgs process”, un ir būtiski izstrādāt zināšanu pamatu, izmantojot sadarbību pētniecības, uzraudzības un paraugprakses apmaiņas jomā. Rokasgrāmata ir saistīta ar *EMCDDA* paraugprakses portālu, kas satur plašu resursu klāstu, tostarp uz pierādījumiem balstītu programmu reģistru “Xchange”, un atbildes reakciju kvalitātes uzlabošanas standartus (*Spotlight*, 164. lpp.)⁽²⁾.

Informēšanas un jaunu partnerību veidošanas priekšrocības

Narkotiku izraisītas problēmas bieži vien ir saistītas vai pastāv līdztekus citām veselības un sociālās jomas problēmām. Tāpēc rokasgrāmatā uzsvērts, cik būtiski narkotiku dienestiem ir veidot partnerības ar citām jomām (piem., seksuālās un garīgās veselības aprūpe, mājokļu pakalpojumi), lai uzlabotu efektivitāti un lietderību (*Spotlight*, 31. lpp., 72. lpp.). Dažām grupām — piemēram, novecojošiem opioīdu lietotājiem, kurus var skart veselības problēmas, vai narkotiku lietotājiem ar garīgās veselības problēmām — īpaši nepieciešami integrēti pakalpojumi. “Būtiski ir veidot efektīvu sadarbību starp dienestiem, lai apmierinātu to personu vajadzības veselības un sociālajā jomā, kurām ir narkotiku izraisītas problēmas,” apgalvots rokasgrāmatā.

Rokasgrāmatā sniegti piemēri par sadarbības pieeju klāstu Eiropā, tostarp partnerībām starp cietumu un vietējās sabiedrības veselības aprūpes sniedzējiem, kas atvieglo ārstēšanu cietumā, kā arī aprūpes nepārtrauktību pēc atbrīvošanas. Arī naktsklubu īpašnieki, policija, veselības aprūpes un ārkārtas situāciju dienesti un pašvaldības sadarbojas ar narkotiku dienestiem, lai novērstu un mazinātu ar narkotiku un alkohola lietošanu saistīto kaitējumu nakts izklaides vietās (4.2. nodaļa)⁽³⁾. Ir arī aplūkots, cik būtiska ir sadarbība ar vietējo sabiedrību un narkotiku lietotājiem, lai uzlabotu pakalpojumu sniegšanu. Piemēri ietver sadarbību saistībā ar uzraudzītām narkotiku lietošanas telpām, kas var mazināt kaitējumu vietējai sabiedrībai un narkotiku lietotājam (*Spotlight*, 156. lpp.), un lietotāju vadītus intervences pasākumus atlabšanai un reintegrācijai (*Spotlight*, 167. lpp.).

Jaunu tehnoloģiju potenciāla izmantošana

Internets, sociālās tīklošanās lietotnes, jaunas maksājumu tehnoloģijas un šifrēšanas programmatūra maina narkotiku iegādes un pārdošanas veidu. Šīs izmaiņas ietekmē ne tikai narkotiku tirgus un patēriņa modeļus, bet arī piedāvā jaunas iespējas reaģēt veselības un sociālajā jomā. Rokasgrāmatā apstiprināts: “Lai saglabātu atbilstību, reakcijā uz narkotiku izraisītām problēmām iesaistītajām personām būs ... jāizmanto jaunu tehnoloģiju potenciāls, lai atbalstītu labāku novēršanas, ārstēšanas un kaitējuma mazināšanas iniciatīvu īstenošanu.”

Uzmanība ir vērsta uz e-veselības intervences pasākumiem, kuru rezultātā digitālās tehnoloģijas var sniegt konsultāciju par kaitējuma mazināšanu, apmācīt ārstēšanas speciālistus un informēt ietekmei pakļautos jauniešus, kuri, iespējams, negribīgi vēršas oficiālajos dienestos (*Spotlight*, 119. lpp.).

Ar narkotikām saistīto kaitējumu mazināšana: iespējas un trūkumi

Rokasgrāmatā aplūkots līdzšinējais progress ar narkotikām saistītu kaitējumu novēršanā un mazināšanā (piem., opioīdu aizstājējterapijas paplašināšanā) un arī norādītas jomas, kurās iespējams veikt turpmākus uzlabojumus. C hepatīta infekcijas rada ievērojamu daļu ar narkotikām saistītu veselības aprūpes izmaksu Eiropā⁽⁴⁾. Publikācijā teikts: “Līdz ar jaunu ārstēšanas veidu rašanos šobrīd paveras plašas iespējas, un šīs slimības izskaušana tagad šķiet reāla.” Ir uzsvērtas priekšrocības, ko sniedz labāka koordinēšana starp narkotiku un īpašiem aknu ārstēšanas dienestiem, lai nodrošinātu atbilstošu ārstēšanu un aizsargātu riska grupā esošās personas no atkārtotas inficēšanās nākotnē

(*Spotlight*, 62. lpp., 2.5. attēls). “Bez efektīvas rīcības ar C hepatīta infekciju saistītās turpmākās izmaksas, iespējams, strauji augs,” rokasgrāmatā secināts.

Ar pārdozēšanas izraisītiem nāves gadījumiem saistīti riska faktori šobrīd ir apzināti, un ir ievērojami uzlaboti dzīvības glābšanas intervences pasākumi, tādi kā reversās narkotikas — naloksone — nodrošināšana opioīdu pārdozēšanas gadījumos. Tomēr pārdozēšanas izraisītu nāves gadījumu pieaugošais skaits Eiropā liecina, ka ir nepieciešams paplašināt šādus un citus intervences pasākumus, kas mazina ar opioīdu lietošanu saistītu nāves gadījumu risku (2.3. un 2.4. attēls).

Nepieciešamas elastīgas atbildes reakcijas uz jaunām politikas perspektīvām un mūsdienu narkotiku izraisītām problēmām

Jaunas politikas perspektīvas un mainīgas narkotiku izraisītās problēmas rada jaunus izaicinājumus Eiropas atbildes reakcijā uz narkotikām. Kā uzsvērts, nepieciešams rīkoties elastīgi: “... mūsdienu narkotiku problēmas var strauji mainīties, un esošās narkotiku politikas un atbildes reakciju modeļi var nebūt pietiekami iedarbīgi pret tām.” Jaunākās problēmas ietver tādu jaunu psihoaktīvo vielu strauju rašanos kā ļoti iedarbīgi opioīdi (piem., fentanili — *Spotlight*, 52. lpp.) un sintētiskie kanabinoīdi (*Spotlight*, 81. lpp.). Tā kā narkotiku tirgū parādās aizvien vairāk jaunu vielu, prioritārās atbildes reakcijas ietvaros ir jāuzlabo arī toksikoloģiskās un tiesu ekspertīzes spējas.

Ņemot vērā mūsdienu sociāli demokrātiskās un ekonomiskās pārmaiņas, rokasgrāmatā aplūkota migrantu un patvēruma meklētāju iespējamā neaizsargātība no narkotiku izraisītām problēmām un nepieciešamība pēc dienestiem, kas atzīst daudzveidību un veido uzticību (3.1. tabula, 3.3. attēls.). Kaņepju tiesiskā regulējuma nesēnās izmaiņas vairākās Amerikas kontinentu daļās arī ir raisījušas interesi Eiropas politikas veidotāju un sabiedrības vidū (*Spotlight*, 40. lpp.)⁽⁵⁾. Abos reģionos pieaug interese par kaņepes saturošu zāļu ārstnieciskā potenciāla izpēti. Kaņepju politikas jomas pilnveide var ietekmēt novēršanas, ārstēšanas un kaitējuma mazināšanas atbildes reakcijas saistībā ar šo narkotiku, turklāt no inovācijām ārpus Eiropas var gūt vērtīgas mācības.

ES narkotiku stratēģijas 2013.–2020. gadam mērķis ir mazināt narkotiku pieprasījumu, atkarību no narkotikām un ar narkotikām saistītu kaitējumu veselības un sociālajā jomā, kā arī mazināt narkotiku piedāvājumu. Šajā rokasgrāmatā atbalstīta stratēģija, kas saistīta ar narkotiku pieprasījuma mazināšanu un narkotiku lietošanas sekām veselības un sociālajā jomā.

Alexis Goosdeel secina: “Mēs uzskatām, ka *EMCDDA* var sniegt vislabāko ieguldījumu Eiropas iedzīvotāju veselības aizsardzībā un drošībā, sniedzot analīzi par narkotiku izraisītām problēmām, ar ko saskaramies, un kritisku pārskatu par iespējamām atbildes reakcijām un praktiskiem rīkiem politikas lēmumu un prakses atbalstam. Šī rokasgrāmata ir mūsu pirmais un līdz šim mērķtiecīgākais mēģinājums vienā viegli pieejamā resursā apkopot informāciju par veselības un sociālajā jomā pieejamām atbildes reakcijām uz narkotiku lietošanu Eiropā. Norādot uz zināšanu un prakses nepilnībām, kā arī uzlabojumu un pilnveides iespējām, rokasgrāmatā sniegts pamats atjaunotai darba programmai turpmākajiem gadiem šajā jomā.”

Piezīmes

⁽¹⁾ Pieejams angļu valodā vietnē www.emcdda.europa.eu/responses-guide. Rokasgrāmata tiks izdota ik pēc trim gadiem (tiešsaistes resursi tiks atjaunināti regulāri), un tā papildina ikgadējo *Eiropas ziņojumu par narkotikām* un reizi trijos gados iznākošo *ES ziņojumu par narkotiku tirgiem*. Šo trīs ziņojumu kopīgais mērķis ir sniegt visaptverošu Eiropas kopainu, lai palīdzētu politikas veidotājiem un praktizējošām personām izstrādāt politikas un intervences pasākumus, kas veicinās veselīgāku un drošāku Eiropu.

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/best-practice_en

⁽³⁾ Iniciatīvā *Healthy Nightlife Toolbox* (“Veselībai nekaitīgas nakts izklaides rīki”) (www.htinfo.eu — www.emcdda.europa.eu/news/fs1/2017/emcdda-hosts-healthy-nightlife-toolbox_en) apkopota un sniegta informācija par labas prakses intervences pasākumiem, kuru mērķis ir narkotiku un alkohola lietošanas un saistītas problēmas jauniešu vidū nakts izklaides vietās. Eiropas tīkli, kas ir sagatavojuši šajā jomā strādājošajiem paraugprakses standartus, ietver projektu *Club Health* (“Veselības aizsardzība naktsklubos”) un Nakts izklaides stiprināšanas un labjutības īstenošanas projektu (*Nightlife empowerment and well-being implementation project* — *NEWIP*). Rokasgrāmatā uzsvēta pieaugoša interese par to, kā narkotiku pārbaudes dienesti var veicināt kaitējuma mazināšanu nakts izklaides vietās (*Spotlight*, 139. lpp.).

⁽⁴⁾ Plašāku informāciju skatiet www.emcdda.europa.eu/publications/insights/hepatitis-c-among-drug-users-in-europe_en un www.emcdda.europa.eu/publications/pods/hepatitis-c-treatment_en Intervences pasākumu atbalsts ar mērķi novērst un mazināt narkotiku lietošanu un ar to saistītos kaitējumus ir viena no *EMCDDA* 2025. gada stratēģijā izklāstītajām prioritātēm (www.emcdda.europa.eu/publications/work-programmes-and-strategies/strategy-2025_en).

⁽⁵⁾ Vairāk informācijas skatiet www.emcdda.europa.eu/topics/cannabis-policy_en un www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis